

CUVÂNT ÎNAINTE

În condițiile actuale societatea resimte necesitatea extinderii influenței educaționale și recunoaște că omul are nevoie să învețe și să se formeze pe tot parcursul vieții. Asistăm la un proces de diversificare a factorilor educaționali și a mesajului promovat de către aceștia. Fără a nega rolul sistemului de învățământ, considerăm necesară consolidarea sistemului educațional din Republica Moldova și valorificarea tuturor tipurilor de educație: formală, nonformală și informală.

În ultimele decenii, asistăm la o reformă a învățământului din Republica Moldova. Documentele de politici publice pun accentul pe politicile educaționale, care se referă preponderent la educația realizată în sistemul de învățământ.

Învățământul din Republica Moldova se află într-un proces de tranziție de la un sistem tradițional, preponderent informativ, centralizat, la un sistem modern, dinamic, formativ, centrat pe elevi și studenți, conectat la dinamica sistemelor educaționale din țările dezvoltate, cu o democrație consolidată.

În contextul provocărilor privind dezvoltarea spiritului comunitar pentru consolidarea procesului educațional, Asociația pentru Dezvoltare și Promovare Socio-Economică CATALACTICA Moldova, cu suportul programului de sprijinire a educației al Fundațiilor pentru o Societate Deschisă (FSD) și al Fundației Soros-Moldova, a inițiat proiectul „E DUabil+. Activizarea comunităților locale – element-cheie al procesului educațional din perspectiva participării sociale”. Proiectul și-a propus să contribuie la activizarea comunităților drept actori relevanți ai procesului educațional. Pentru realizarea scopului propus echipa proiectului - experți și coordonatori locali - au efectuat o cercetare sociologică privind mecanismele și factorii participării sociale în baza unor scenarii de activizare socioeducațională realizate în cinci comunități-pilot din țară.

Prezenta publicație propune o analiză a rezultatelor demersului de activizare la nivel comunitar realizat în cadrul proiectului amintit.

De asemenea, sunt prezentate cinci studii de caz realizate în comunitățile selectate în proiect.

Prin revelarea unor mecanisme de activizare a comunității și identificarea factorilor favorizanți/blocanți ai unui astfel de demers activizării comunităților. Concomitent, publicația poate servi drept un ghid de bune practici privind activizarea comunităților pentru toți cei interesați de dezvoltarea durabilă a acestora.

De asemenea, prezenta publicație este un omagiu adus regretatului profesor și cercetător Nicolae Sali, care prin proiectele realizate a promovat activ cele mai inovative abordări privind dimensiunea participativă a procesului educațional.

Nu în ultimul rând, dorim să apreciem sprijinul acordat echipei de implementare din Republica Moldova atât de către finanțatorii proiectului, cât și de colegii din România, care s-au implicat cu dedicație în elaborarea și dezvoltarea inițiativelor comune, ceea ce a asigurat bunul mers al activităților și apariția în spațiul public a unor studii de calitate pe domeniul abordat.

*Lilian DANILOV,
Director de proiect*

INTRODUCERE

Andrei PÂRVAN

În Republica Moldova, subiectele ce privesc problematica educației câștigă cu greu spațiu în agenda publică. Premisele sunt dezavantajoase, însă este totuși un început pentru ieșirea din criza sistemică.

Cel mai adesea, finanțarea insuficientă, carențele legislative sau problemele de sincronizare între decizia politică la nivel central și lipsa de capacități instituționale la nivel local sunt acceptate ca temeuri pentru starea de fapt. Ele înfățișează însă doar parțial nevrologii precum incluziunea socială, responsabilitatea socială și mobilizarea comunitară.

La nivelul discursului public, educația este o prioritate a tuturor societăților angajate în dezvoltarea pe termen lung și în asigurarea bunăstării propriilor cetățeni. În cazul Republicii Moldova, se înmulțesc semnalele de alarmă ce privesc absenteismul școlar, părăsirea timpurie a școlii, rate reduse de tranziție de la un ciclu școlar la altul, atractivitatea scăzută a educației, rezistența la schimbare (în zona curriculară), inactivitatea comunității, inegalități de acces la educație, inserție socioprofesională deficitară, performanțe profesionale scăzute și slabă productivitate a absolvenților etc. Aceste vulnerabilități se explică și prin slaba cunoaștere și înțelegere a contextului mai larg al fenomenului educațional, și prin istoria recentă și prin cultura tradițională a neparticipării, dar și prin insuficienta motivare a cetățenilor, a organizațiilor societății civile și a celorlalți actori ai sistemului educațional sau tangenți acestuia.

Nevoia implicării și a acțiunii convergente în arealul problemelor educaționale a fost urmărită prin acest proiect, așa cum o arată obiectivele sale specifice:

- Identificarea factorilor favorizanți și a celor blocanți ai incluziunii școlare, a modelelor de colaborare a actorilor educaționali la nivel comunitar și a mecanismelor cooperării la nivel local;
- Inițierea la nivel local a unor procese participative de consultare și de implicare a actorilor sociali, din perspectiva reformelor educaționale;
- Valorificarea în spațiul public a experiențelor de succes ca modele de cooperare, pentru crearea de reprezentări pozitive și de condiții favorabile reformelor educaționale la nivelul opiniei publice.

O concluzie relevantă a proiectului anterior derulat de către CATALACTICA („E DURabil - Un sistem durabil și eficient de informare, consultare și implicare în procesul reformelor educaționale din Republica Moldova”) se referă la slaba eficiență a mecanismelor sociale și instituționale, ce ar trebui să răspundă la probleme identificate și menționate în cadrul grupurilor de lucru organizate.

Una dintre soluțiile de eficientizare a acestor mecanisme este activizarea relației școală - autorități publice locale - părinți - societate civilă. Printre recomandările grupurilor de lucru locale a fost menționată dezvoltarea de modele de cooperare intersectorială în plan local (școală – asistență socială – autorități publice locale – asociații obștești). Demersul de față (**E DURabil+. Activizarea comunității locale element cheie al procesului educațional din perspectiva participării sociale**) este deci o continuare firească prin care ne-am dorit să consolidăm și să validăm funcționarea unor astfel de mecanisme de cooperare la nivel comunitar. Am încercat implicarea concretă a actorilor locali relevanți, din perspectiva potențialității participării lor la activități de intervenție socială și educațională, în cazuri identificate la nivel local.

Catalizatorii implicării sociale au fost selectați dintre cei 100 de Ambasadori ai Educației de Calitate implicați în proiectul anterior. Activitățile celor selectați au venit deci în prelungirea proiectului inițial și au urmărit să identifice modele de fundamentare a politicilor, programelor naționale și proiectelor educaționale locale, pe realitatea *de la firul ierbii*. Pornind de la relațiile de cooperare și de colaborare din comunitățile care își asumă misiunea educațională, ținând cont de necesitățile reale și de

mecanismele naturale de funcționare ale societății actuale, am urmărit să **împuternicim comunitățile ca actori relevanți ai procesului educațional**. Considerăm că este imperativ ca și în continuare să consolidăm competențele societății civile și să creștem capacitatea cetățenilor de implicare prin participarea directă a acestora și prin intermediul structurilor ce activează în domeniul educației.

Prin obiectivele sale și prin realizarea activităților prevăzute, activitățile proiectului au avut impact asupra câtorva categorii de beneficiari direct vizati de procesul educațional: membrii comunității educaționale (părinți, cadre didactice, responsabili educaționali – directori școlari, specialiști raionali, autorități centrale, reprezentanți ai angajatorilor, diverși actori locali). Valoarea adăugată a efortului nostru poate fi identificată în rezultate precum:

- coordonatori locali capabili să genereze soluții de intervenție la nivelul comunității, cu puteri sporite de acțiune, nu doar purtători de mesaj ca Ambasadori;
- scenarii de intervenție adecvate realității socioeducaționale moldovenești, deja testate în realitate, ce pot fi reproduse și în alte localități (cu precădere rurale);
- comunități responsabile și capabile să acționeze autonom în raport cu vulnerabilități pe care și le asumă;
- o abordare inovativă pasibilă de replicare la nivel național.

Prin obiectivele propuse și prin realizarea activităților prevăzute în proiect, categoriile direct vizate a fi supuse schimbării au fost reprezentate de către membrii comunității educaționale (părinți, cadre didactice, responsabili educaționali, directori de unități educaționale), autorități centrale, reprezentanți ai potențialilor angajatori, diverși actori locali etc.

La finalul celor cinci luni ale proiectului (iulie - noiembrie 2015), putem sesiza cel puțin următoarele efecte:

- creșterea responsabilității locale în educație, în special în comunitățile cuprinse în proiect;
- mai bună cunoaștere (teoretică și practică) a fenomenului incluziunii școlare;

- un set de soluții viabile și fezabile pe care responsabilii abilitați le pot utiliza pentru a crește eficiența politicilor publice și eficacitatea intervențiilor socio-educative;
- reclădirea încrederii în școală, în capacitatea de acțiune a comunității și în competențele profesioniștilor în materie;
- motivarea personalului din educație de a acționa pentru binele pe termen lung al ființei umane;
- existența unor experiențe de bune practici în demararea de inițiative cu obiectiv similar la nivelul Republicii Moldova.

Firește, există limite ale acțiunilor noastre și (în același timp) oportunități pentru viitor:

- sensibilizarea/conștientizarea opiniei publice asupra implicării individuale în educație;
- o mai mare receptivitate a mass-media față de realități specifice sistemului de învățământ;
- un plus de coerență a acțiunilor societății civile în ce privește problematica proiectului.

Facilitarea activismului și consolidarea efortului participativ al societății este un element cheie și o premisă obligatorie pentru inițiativele de reformă. Așa după cum demonstrează și acest material, proiectul de față a îmbinat dimensiunea de cercetare cu cea practic-aplicativă, urmând ca un pas următor să fie coagularea tuturor factorilor interesați (ONG-uri, structuri publice, persoane private) în testarea și îmbunătățirea instrumentelor ce vor fi dezvoltate prin proiect. Această experiență și rezultatele sale au rol de a încuraja și cataliza cunoașterea, dialogul și acțiunea care să sprijine inițiativele de reformă în educație și politicile sectoriale la nivel central și local.

Lucrarea de față își propune să facă un prim pas în valorificarea rezultatelor acestui proiect. ea este structurată pe cinci secțiuni, trei introductive și două secțiuni ce se completează reciproc. Latura aplicativă a proiectului cu cea de cercetare și demersul descriptiv-analitic se armonizează cu cel utilitar, operaționalizat în propunerea unui cadru general de activizare a comunității, pornind de la identificarea actorilor, factorilor și mecanismelor ce configurează dinamica unui asemenea demers.

Prima parte a secțiunii introductive a acestei lucrări este dedicată prezentării metodologiei cercetării și a cadrului teoretic și conceptual ce fundamentează abordarea propusă. Un capitol este dedicat analizei efectelor migrației părinților asupra copiilor lăsați acasă. Abordarea este una teoretică, dar ancorată în realitatea contemporană a Republicii Moldova, unde fenomenul are un impact important, direct proporțional cu incidența lui, aflată într-o dinamică accelerată.

În a doua parte este prezentat contextul ce reprezintă fundalul pe care se proiectează analiza propusă. Este prezentată o sinteză a transformărilor la care au fost supuse comunitățile rurale din Moldova în zburciunata ei istorie modernă. În continuare, sunt prezentate, sintetic, cele cinci comunități locale selectate spre a fi descrise și analizate în cadrul acestui proiect.

Următoarea secțiune este dedicată analizei rezultatelor demersului de activizare a comunității realizat în fiecare dintre cele cinci comunități, a actorilor, factorilor și mecanismelor sociale implicate în acest proces iar ultima parte este dedicată prezentării celor cinci studii de caz realizate în aceste cinci comunități locale selectate.

I. CADRUL TEORETIC ȘI CONCEPTUAL

Sorin CACE
Mihnea PREOTESI

Paradigma dezvoltării sociale este rezultatul încrucișării a două tipuri de abordări ale fenomenului subdezvoltării, ce se construiesc pornind de la importanța relativă acordată factorilor endogeni sau a celor exogeni, ca determinanți ai subdezvoltării și care au la bază două teorii concurente: teoriile modernizării, respectiv teoriile dependenței .

Teoriile modernizării propun *paradigma dezvoltării ca modernizare*, după o schemă evoluționistă. Conform acestei scheme, societățile progesează de la stadiul tradițional până la cel modern, ce reprezintă faza maturității lor.

Rostow, (apud. Bădescu, 1996), propune un model în care colectivitățile trec prin șase etape în dezvoltarea lor, de la societatea tradițională, la societatea postconsumeristă.

În timp ce societățile tradiționale, predominant agrare, sunt caracterizate de o eficiență scăzută a activității agricole, progresul tehnic și industrializarea au creat ceea ce Rostow numește „*precondițiile creșterii* “. Un rol decisiv în *desprinderea* către modernitate îl are însă educația, care slăbește rezistența la schimbare a vechilor structuri.

Dincolo de diferențele de perspectivă asupra factorilor modernizării și a modului lor de acțiune, „teoriile modernizării converg către o concluzie comună: subdezvoltarea reprezintă caracteristica comună a societăților ce se află într-un punct incipient sau intermediar al drumului către modernitate, în contrast cu societățile dezvoltate, ce au atins acest punct” (Preotesi, 2007, p. 565).

Teoriile dependenței, dezvoltate de Frank (1971,1975), Cardoso (1972) și Wallerstein (1974), accentuează în demersul lor explicativ rolul